

Олександр Юрійович Буров,

доктор технічних наук,
заступник директора
Інституту обдарованої дитини НАПН України,
м.Київ, Україна

УДК 159.923.38:37.091.4

НАСТУПНІСТЬ ДІАГНОСТИКИ ОБДАРОВАНОСТІ У ДІТЕЙ РІЗНИХ ВІКОВИХ ГРУП

В статті рассмотрена проблема преемственности диагностики одарённости индивидуума, ее методологическое и методическое решение.

Ключевые слова: преемственность, диагностика, одарённость, технология, возрастные особенности.

The problem of the individual diagnosis of giftedness' continuity as well as its methodological and methodic solution is discussed.

Key words: continuity, diagnosis, gift, technology, age features.

Відсутність чіткого, загально визнаного визначення поняття «обдарованість» обумовлена не тільки нечіткістю визначення об'єкта, предмета та критеріїв дослідження, але й частою підміною видів обдарованості [1]. Особливо гостро ця проблема постає через вікові особливості прояву обдарованості та відповідних методів її оцінювання [2,3], в якій суттєвим питанням є питання наступності діагностики [4]. Концептуально-цільові основи технології наступності ґрунтуються на педагогічних принципах. Деякі принципи технології побудовані, з урахуванням психології розвитку дітей, розширені і поглиблені в рамках підходу до реалізації технології наступності. Ці принципи містять закономірності змісту, структури, цілі і концептуальної частини технології наступності та є регулятивною нормою педагогічної практики.

Технологія наступності, як наукова проблема.

Поняття «технологія наступності» можна розглядати у трьох аспектах: 1) науковому; 2) процесуально-описовому; 3) процесуально-дійовому.

Необхідно зауважити, що у технологіях більше подані процесуальні, кількісні і розрахункові компоненти, у методиках – цільові, змістовні, кількісні і варіативно-орієнтовані сторони. Технологія відрізняється від методик відтворюваністю, стійкістю результатів, відсутністю багатьох «якщо» (якщо талановитий учитель, якщо здібні діти, гарні батьки...). Змішування технології і методик призводить до того, що методики входять до складу технологій, і навпаки, ті чи інші технології – до складу методик навчання.

Нові педагогічні технології та будь-які інші, що використовують сьогодні або такі, що тільки народжуються в умах і надрах педагогічної практики, немислимі без широкого застосування нових інформаційних технологій, комп'ютерних передусім. Нові інформаційні технології дають змогу повною мірою розкрити

педагогічні, дидактичні функції цих методів, реалізувати закладені в них потенціальні можливості [5].

Запропонована В.М.Просвіркиним технологія наступності в педагогіці – це реалізація системного підходу у побудові навчально-виховного процесу, насичення його комплексом методів і прийомів, що полегшують перехід з одного ступеня освіти на наступний [4]. Ця технологія обумовлює єдність і взаємозв'язок, як по вертикалі, так і по горизонталі, трьох блоків: «Кадри», «Зміст, форми і методи», «Предметно-пізнавальне, соціокультурне, інформаційно-розвивальне середовище», а також їх компонентів, що сприяють взаємодії суб'єктів освітньої діяльності (учень – учитель – вихователь – батько), спрямованому на гармонійний перехід від однієї провідної діяльності до іншої, враховуючи, при цьому, їх педагогічні, соціально-психологічні і медико-фізіологічні особливості. Автор робить наголос на деякому симбіозі, оскільки технологія наступності, охоплює різні ступені системи безперервної освіти, що будуються на основі інтеграційних процесів у пізнаванні суб'єктів діяльності.

Педагогічні технології стають ефективними за умови врахування психологічних особливостей учня (особливо обдарованого), в цілому, та на поточному чутливому етапі становлення особистості. Технологія наступності діагностики обдарованості, що розробляється в Інституті обдарованої дитини НАПН України, може бути описана такими класифікаційними параметрами:

- *За рівнем застосування* – загальна психолого-педагогічна система.
- *За філософською основою* – діалектика.
- *За провідним чинником психічного розвитку* – біосоціогенна, психогенна.
- *За підходом до дитини* – особистісно орієнтоване, що ґрунтується на технології співпраці.

- *За орієнтацією на особистісні структури* – особистісно орієнтовані, гуманно-особистісні технології співпраці.

- *За характером змісту і структури* – адекватна віку та сенситивному періоду становлення особистості, спрямована на оцінювання сформованих якостей або таких, що активно формуються, психологічних.

- *За організаційними формами* – спостереження, індивідуальне та/або групове тестування.

- *За категорією тих, хто навчається*, – масова, просунутої освіти, технологія оцінювання обдарованості дитини, незалежно від типу навчально-виховного закладу.

Технологія наступності діагностики обдарованості у процесі безперервної освіти сприймається, як здійснення зв'язку між різними етапами або ступенями розвитку, суть якого полягає в збереженні тих, або інших елементів цілісної оцінки обдарованості та окремих сторін її розвитку/реалізації при зміні етапів освіти, як системи: під час переходу дітей з дитячого садка, дому, школи; початкової школи – до основної школи; під час зміни провідної діяльності: ігрової – на навчальну, навчальної – на навчально-пізнавальну, як провідну з інтимно-особистісним спілкуванням, соціально-схвалюваною, соціально-визнаною діяльністю.

Розкриваючи філософську сутність поняття технології наступності, у процесі безперервної освіти і спираючись на згадані закони, можна встановити, визначити і розкрити у розвитку поняття технології наступності в процесі безперервної освіти. Таким чином, така технологія в процесі безперервної освіти є методологічним аспектом у загальнонауковому підході.

Методичні аспекти наступності діагностики обдарованості (НДО).

Розгляд технології наступності надає нам можливість розкриття загальної спрямованості та сутності розвитку основних компонентів процесу діагностики: цілей, змісту, методів, форм, засобів, середовища і кадрів.

Як відомо, процес навчання покликаний здійснювати три функції: 1) освітню; 2) виховну; 3) розвивальну.

Мету навчального процесу не можна зводити лише до формування знань, умінь та навичок. Процес навчання комплексно впливає на особистість, незважаючи на те, що ці функції мають специфічні відтінки, що по-різному впливають на особистість. Якщо їх об'єднати різними спадкоємними взаємозв'язками, цей процес оптимально позитивно впливатиме на суб'єктів освітньої діяльності.

Відповідно, методи діагностики обдарованої особистості (як більш сенситивно чутливої до впливу середовища) повинні бути, по-перше, адекватними ступеню розвитку її здібностей, по-друге, гуманною по відношенню до неї. Останнє положення важливе через несталість та неоднозначність ставлення соціуму до обдарованих дітей (від невизнання до перебільшення та піднесення значущості визнання дитини обдарованою).

Ми виділяємо такі принципи технології спадкоємності/наступності діагностики обдарованості у процесі безперервної освіти системності і послідовності; доступності; відкритості; проблематизації; психологізації; успішності; динамічності; моніторингу; інформаційної компетентності (див. рис.1).

У ході дослідження і досвіду роботи розроблено і сформульовано методологічний принцип відповідності форм і методів діагностики обдарованості (загальної та спеціальної) і побудови навчально-пізнавальної діяльності, як соціально необхідної формам і методам провідної діяльності відповідного віку. Він пов'язаний з принципом системності і послідовності, методологічним підходом до аналізу явищ, коли відповідне явище розглядається, як структуроване ціле, що не зводиться до суми своїх елементів, а властивості елемента і його місце в структурі взаємообумовлені.

Російські психологи Б. Ф. Ломов [6], Е. Г. Юдін [7] та інші розглядають психологічні системи, як цілеспрямовані, соціально обумовлені. У процесі індивідуального розвитку вони проходять послідовні етапи ускладнення, диференціації, трансформації своєї структури. Єдиною генетичною основою, на підставі якої розгортаються системи, є спільна (соціальна),

Рис. 1. Принципи технології наступності оцінювання обдарованості у процесі безперервної освіти

предметна, людська діяльність, що містить процес спілкування.

За основу педагогічної моделі наступності обрано модель і технологію наступності, запропоновану В. М. Просвіркіним, у якій кожному ступеню навчально-виховної діяльності поставлено відповідні «блоки» педагогічної діяльності та відповідні об'єкти діагностування обдарованості.

Практичним прикладом технології НДО може бути, розроблена в Інституті обдарованої дитини НАПН України, технологія діагностики обдарованості, що дозволяє оцінювати, як академічну обдарованість дитини, на різних ступенях навчально-виховного процесу, так і окремі відповідні здібності.

З вищесказаного можемо зробити висновки.

Технологія наступності діагностики обдарованості реалізує методологію, що допоможе вчителю і психологу підібрати оптимальний підхід до розв'язання навчально-виховних завдань.

Застосована технологія НДО, при переході з дитячого садка до початкової школи, з початкової школи до основної, може бути використана в будь-яких загальноосвітніх навчальних закладах.

Запропонований підхід до реалізації НДО в умовах безперервної освіти можна використати при розв'язанні сучасних завдань, що більш актуально стоять перед суспільством і системою освіти: створення передшколи, початкової школи (1-6-і класи), передпрофільної підготовки і профільного навчання, вироблення стандартів єдиного державного іспиту (див. рис. 2).

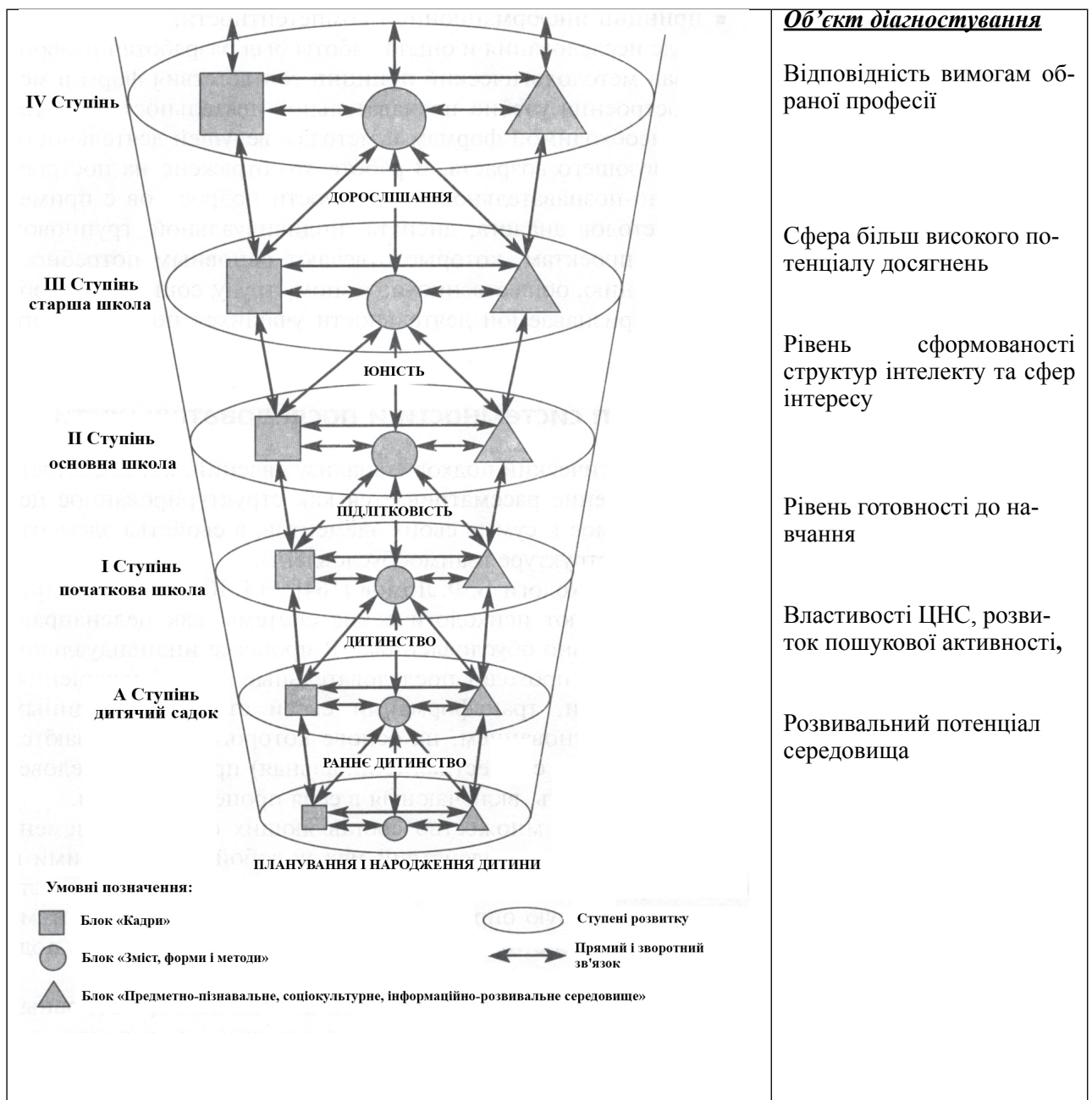

Рис. 2. Структура технології НДО у системі безперервної освіти

Використані літературні джерела

1. Буров А. Ю. Квалиметрия одарённости: проблемы и реальность // Одарённый ребенок. – М.: 2011. – № 2. – С. 39–46.

2. Лейтес Н. С. Умственные способности и возраст / Н. С. Лейтес. – М.: Педагогика. – 280 с.

3. Рабочая концепция одарённости. Богоявленская Д. Б., Брушлинский А. В., Холодная М. А., Шадриков В. Д. и др. – М., 2003. – 27 с.

4. Просвиркин В. Н. Преимущество в системе непрерывного образования // Педагогика, 2005. – С. 41–47.

5. Полат Е. С., Бухаркина М. Ю., Моисеева М. В., Петров А. Е. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Под ред. Е. С. Полат. – М.: Академия, 2002. – 272 с.

6. Ломов Б. Ф. Системность в психологии: избранные труды / Б. Ф. Ломов : ред. В. А. Барабанщиков, Д. Н. Завалинишина, В. А. Пономаренко. – Воронеж: Издательство «НПО Модек», 1996. – 283 с.

7. Юдин Э. Г. Методология науки. Системность. Деятельность / Э. Г. Юдин. – М.: Эдиториал УРСС, 1997. – 444 с.

8. Буров О. Ю., Винник Н. Д., Плаксенкова І. О., Перцев М. А., Черняк Ю. М. Діагностика інтелектуальних якостей обдарованих підлітків: результати та прогноз // Загальна обдарованість і спеціальні здібності: концепції, тезаурус, критерії, діагностика, 3 жовтня 2012 р., м. Київ. – К.: Інститут обдарованої дитини, 2012. – С. 22–29.

